

بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در تبادلات علمی: مطالعه کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تهران

اشرف السادات بزرگی: استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.

طاهره امینی: دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی (نویسنده مسئول). taherehamini89@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: هدف از این پژوهش، بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در تبادلات علمی کتابداران سازمان‌های دولتی شهر تهران بوده است.

روش: این پژوهش به روش پیمایشی تحلیلی صورت گرفت که اطلاعات به‌دست‌آمده از طریق نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفته است. و جامعه آماری پژوهش شامل کتابداران ۱۳ کتابخانه مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران است. فن گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته است. نمونه آماری شامل ۲۴۵ کتابدار بود. از میان ۲۴۵ پرسشنامه، ۲۲۰ پرسشنامه عودت داده شد. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد) و برای معناداری تفاوت‌ها از آمار استنباطی (آزمون تی و تحلیل واریانس) استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های منتج از پژوهش نشان داد که کمتر از ۲۰٪ کتابداران، آموزش را در پیشبرد کاری خود مؤثر می‌دانند. همچنین به‌طور میانگین ۳٪ کتابداران راغب به انتقال اطلاعات به همکاران خود می‌باشند. ۳۵/۵٪ از کتابداران با امکانات و خدمات شبکه‌های اجتماعی آشنایی دارند. ضریب همبستگی چندگانه ۰/۰۶۷ نشان از همبستگی ضعیف بین متغیر مستقل و وابسته (استفاده از شبکه و ارتقا دانش کتابداران) دارد. ضریب تعیین در این آزمون ۰/۰۰۴ می‌باشد که نشان از نقش کمتر متغیر "استفاده از شبکه" در تعیین واریانس متغیر ارتقای دانش دارد. ضریب همبستگی چندگانه ۰/۰۰۹ نشان‌دهنده همبستگی ضعیف بین متغیر مستقل و وابسته (استفاده از شبکه‌های اجتماعی، ارتقا شغلی کتابداران) می‌دهد. ضریب تعیین در این آزمون ۰/۰۰۸ می‌باشد که نشان از نقش کمتر متغیر استفاده از شبکه در تعیین واریانس متغیر وابسته یعنی ارتباط و همکاری دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد کتابداران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران کمتر از شبکه‌های اجتماعی به صورت کاربردی استفاده می‌کنند و استفاده از شبکه‌های اجتماعی باعث ارتقا علمی و ارتقا شغلی کتابداران نمی‌شود. به عبارتی استفاده از شبکه‌های اجتماعی تأثیری در ارتقا علمی و شغلی کتابداران ندارد.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی، کتابدار، کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشگاه‌های دولتی، شبکه‌های مجازی، تبادل اطلاعات

دریافت:
۱۹ مهر ۱۳۹۴
ویرایش:
۱۴ دی ۱۳۹۴
پذیرش:
۱۳ اسفند ۱۳۹۴

مقدمه

خواهد یافت که توسعه‌یافتگی از نتایج آن برای جامعه به شمار می‌رود. مشارکت نیازمند تلاش فطری افراد برای رسیدن به این مهم است. بنابراین هر جامعه‌ای نیازمند ایجاد انگیزه و یادآوری جهت مشارکت افراد، در بالا بردن سطح سرمایه اجتماعی است (شارع پور، ۱۳۸۳). سرمایه اجتماعی حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعل است که نتیجه مالکیت شبکه بادوامی از روابط نهادی شده بین افراد و به عبارت ساده عضویت در یک گروه است. به اعتقاد بوردیو سرمایه اجتماعی به عنوان شبکه‌ای از روابط ودیعه طبیعی یا ودیعه اجتماعی نیست بلکه چیزی است که در طول زمان برای کسب آن باید تلاش کرد. تأکید بوردیو بر مشارکت فرد در شبکه‌های اجتماعی است که این مشارکت سبب دسترسی او به منابع و امکانات گروه می‌شود (بوردیو، ۱۳۸۴). فرانسویس فوکویاما در نظریه سرمایه اجتماعی‌اش، سرمایه اجتماعی را

امروزه رسانه‌های اجتماعی به عنوان یک مهارت جدید و مهم برای همه افراد و حتی کسانی که حتی درک بسیار بالایی از فناوری ندارند، تبدیل شده است. در سال‌های اخیر دسترسی میلیون‌ها کاربر در سراسر جهان به شبکه‌های اجتماعی باعث شده است تا این رسانه‌ها در کانون توجه جوامع مدرن و افراد زیادی قرار گیرند و از محبوبیت قابل توجهی به خصوص در میان نسل جوان برخوردار شوند. شناخت صحیح از این رسانه‌ها باعث می‌شود تا کاربران بیش از پیش بتوانند از این ابزارها استفاده مفید و مؤثر داشته باشند. بوردیو^۱ استفاده از شبکه‌های اجتماعی را یک سرمایه اجتماعی، و یکی از ابعاد آن را مشارکت اجتماعی می‌داند، که هر چه مشارکت افراد بالاتر باشد، سرمایه اجتماعی افزایش

^۱ -Bourdieu

خوبی مطلع‌اند. در این پژوهش شبکه‌های اجتماعی مجازی علاوه بر کارکرد دوست‌یابی، کارکرد کسب اطلاعات و اخبار را نیز دارد، و دست‌کم در یکی از شبکه‌های اجتماعی مجازی کاملاً ایرانی مانند کلوب نیز عضو هستند.

- اکبری تبار (۱۳۸۹)، در پژوهشی به "بررسی فعالیت گروهی کتاب محور در شبکه اجتماعی ایران یو ۳۳" پرداخت. یافته‌ها نشان داد که از میان ۱۹۴۱ گروه فعال در شبکه اجتماعی متخصصان ایران یو ۳۳، هشت گروه در ارتباط با کتاب فعالیت داشته‌اند. از میان این گروه‌ها، بر اساس شاخص تعداد اعضا و تعداد پیام‌ها و میانگین فعالیت گروه (میانگین زمان به روز شدن) گروه داستان کوتاه، بیش‌ترین و گروه ترجمه، کمترین تعداد اعضا را دارا بوده‌اند.

- بشیر و افراسیابی (۱۳۸۹)، در تحقیقی با عنوان "کارکرد رسانه‌های اجتماعی در ایران" به این نتیجه رسیدند که رسانه‌های اجتماعی به جز کارکردهای نظارت و اطلاع‌رسانی، آموزش و تفریح و سرگرمی دارای کارکردهای دیگری به عضویت و فعالیت در گروه‌ها، دوست‌یابی، تشکیل گروه‌های جدید و مدیریت آن‌ها و معرفی خود، توانایی‌ها و خصوصیات فردی به دیگران اشاره کرد. نکته دیگر اینکه تأثیرات رسانه‌های اجتماعی در برخی ابعاد کاملاً مستقیم، عینی و محسوس است.

- اکبری تبار (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان "مطالعه شبکه‌های مجازی؛ مطالعه موردی شبکه‌های اجتماعی دوره و یو ۳۳"، با روش تحلیل شبکه به بررسی این موضوع پرداخت که افراد با عضویت و حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی در چه ساختار ارتباطات اجتماعی شرکت و چه روابط اجتماعی برقرار می‌کنند؟ نتایج حاکی از آن بود که این شبکه‌ها دارای هسته‌ای مرکزی از روابط اجتماعی هستند.

- رسولی و مرادی (۱۳۹۱)، در پژوهشی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی" نشان داد که ۳۰۰ نفر از پاسخگویان اظهار کرده‌اند که عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی مانند فیس بوک هستند. مهم‌ترین انگیزه آن‌ها از تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی سرگرمی است. مهم‌ترین دلیل استفاده اکثریت پاسخگویان از شبکه‌های اجتماعی، کسب اطلاعات و اخبار، دوست‌یابی جدید و ارتباط با دوستان، گفتگو پیرامون مسائل سیاسی و اجتماعی، سرگرمی و تولید محتوا است. اما بیشتر آن‌ها استفاده علمی چندانی از شبکه‌های اجتماعی نمی‌کنند.

- شهبابی و بیات (۱۳۹۱) در پژوهش "شبکه‌های اجتماعی

مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در سامانه‌های اجتماعی می‌داند که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه می‌گردد، و موجب پایین آمدن هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد. فوکویاما^۲ سرمایه اجتماعی را به عنوان یک پدیده جامعه‌شناختی موردتوجه قرار می‌دهد. به نظر او سرمایه اجتماعی با شعاع اعتماد، ارتباط تنگاتنگی دارد. هرچقدر شعاع اعتماد در یک گروه اجتماعی گسترده‌تر باشد سرمایه اجتماعی نیز زیاد خواهد بود و به تبعیت از آن میزان همکاری و اعتماد متقابل اعضای گروه نیز افزایش خواهد یافت (فوکویاما، ۱۳۸۴).

بنابراین لازم است با توجه به اهمیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی به عنوان یک سرمایه اجتماعی در پیشرفت جوامع و تسهیل در امور اجتماعی از آن‌ها به عنوان یکی از زیربنای فرهنگی جوامع یاد کنیم که نیازمند توجه به آن می‌باشد. لذا لازم است تا با بررسی مسائل و مشکلات پیش روی آن در به‌کارگیری هر چه بهتر و بیشتر از آن تلاش نماییم.

تاکنون مطالعات متعددی در خصوص شبکه‌های اجتماعی صورت گرفته که نتایج متفاوتی را در پی داشته است.

- کوثری (۱۳۸۶)، پژوهش "جهان فرهنگی کاربران ایرانی در شبکه دوست‌یابی اورکات" را مورد بررسی قرار داد. نتایج تحقیق نشان داد مهم‌ترین علت حضور کاربران در شبکه، پیدا کردن دوست و بعد از آن پیدا کردن شریک فعال برای زندگی بوده است. نتایج تحقیق از مشارکت گفت و گوی کاربران در قالب پیوستن به انجمن‌های مختلف، از تنوع هویتی کاربران و همراه شدن با جریان جهانی شدن فرهنگی حکایت دارد. در این راستا بر نیاز کشور به یک سیاست هویتی مناسب و غیر طرد کننده تأکید می‌کند.

- ولایتی (۱۳۸۷) در پایان‌نامه خود به بررسی "میزان همکاری‌های علمی بین ایران و کشورهای هم‌جوار طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۷" پرداخت و به این نتیجه رسید که میزان همکاری علمی در این بازه زمانی از سیر صعودی برخوردار بوده است.

- ضیایی پور و عقیلی (۱۳۸۸)، در بررسی "نفوذ شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان کاربران ایرانی" به این نتیجه رسیدند که شرکت‌کنندگان در این پژوهش عضو یکی از انواع شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند، و شرکت‌کنندگان به‌نوعی استفاده از یکی از این شبکه‌ها را تجربه کرده‌اند. اکثریت کاربران شرکت‌کننده در این پژوهش دارای وب‌نوشت هستند و از فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی به

³ - <http://u24.ir>

² - Fukuyama

است؟" به این نتیجه رسید که بیشتر افراد معتقدند که اینترنت در مسیر زندگی آن‌ها نقش مهمی دارد و آن‌ها از لحاظ دوست‌یابی، مسائل استخدامی و شغلی می‌توانند به آن تکیه نمایند و همین امر باعث ایجاد تغییراتی در شیوه و زندگی آن‌ها شده است.

- پریس^۵ و همکاران (۲۰۰۵)، ضمن مروری بر مطالعات دیگران دریافته‌اند که انگیزه‌های افراد از عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی متفاوت است و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی توانسته‌اند کارکردهای مختلفی را در ارتباط با زندگی افراد داشته باشند.

- کوکر و مک نایت^۶ (۲۰۰۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "شبکه‌های دانش، اینترنت و توسعه" با بررسی این واقعیت که فن آوری اطلاعات و ارتباطات امروزه نقشی اساسی در توسعه اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بازی می‌کنند، بیان می‌دارد که در جهان معاصر کشف، انتشار و کاربرد دانش از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور چشم‌گیری تحصیل شده است. طبق نتایج به‌دست‌آمده هر چند در کشورهای در حال توسعه و در میان جوامع علمی از فناوری ارتباطات در جهت گسترش شبکه‌های دانش بهره‌گرفته می‌شود اما این امر به خودی خود و به تنهایی نمی‌تواند منجر به توسعه همه‌جانبه دانش شود و برای این کار عوامل دیگری مانند ثبات اجتماعی و سیاسی، بهداشت، توسعه زیرساخته و آموزش نیز دخیل هستند. با این وجود با گسترش تبادل اطلاعات در تمامی جهات یعنی در درون جوامع، مناطق و کشورها و در درون شرکتها و صنایع می‌توان انتظار داشت سطح کلی توانمندی و علوم در دنیا غنی‌تر شود.

- انجمن مدارس ملی آمریکا^۷ (۲۰۰۷) با پوشش دادن بیش از ۲۰۰۰ دانش‌آموز ۹ تا ۱۷ سال، والدین و مدیران مدارس ایالات متحده نشان داد بخش عمده‌ای که در سایت‌های اجتماعی توسط دانش‌آموزان به اشتراک گذاشته می‌شوند شامل تبادل دائمی پیام‌های خصوصی، عمومی و نظرهاست که مباحث آموزشی نیز یک موضوع از صحبت‌های متداول است. به طوری که ۶۰ درصد دانش‌آموزان مورد تحقیق از شبکه‌ها برای تبادل موضوعات آموزشی و ۵۰ درصد آنان برای تبادل نظر درباره تکالیف درسی استفاده می‌کنند.

- بوید و الیسون^۸ (۲۰۰۷) ضمن معرفی و بررسی شبکه‌های

مجازی و کاربران جوان از تداوم زندگی واقعی تا تجربه جهان وطنی^۹ دریافته‌اند که کاربران جوان، محیط شبکه‌های اجتماعی مانند فیس بوک را که کاربران جوان ایرانی زیادی در آن فعالیت دارند، فضایی سیاسی تلقی نمی‌کنند بلکه اکثر آن‌ها برای تسهیل روابط خود، احیای ارتباطات قدیمی و ایجاد و حفظ ارتباطات دوستانه به آن روی می‌آورند. در حالی که برخی محدودیت‌های خانوادگی، جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را با حضور در شبکه جبران می‌کنند، که از مهم‌ترین آن‌ها تجربه جهان وطنی و آشنایی با دنیای مدرن است.

- اسلامی، مروارید (۱۳۹۱)، تحقیقی با عنوان "بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی" به این نتیجه رسید که شبکه‌های اجتماعی با اینکه عمر زیادی ندارند اما در زندگی روزمره افراد نقش بسیار پررنگی داشته است. بسیاری از کاربران روزانه حداقل یکبار به صفحه شخصی خود در شبکه اجتماعی که عضو هستند، سر می‌زدند که در ابعاد مختلف زندگی افراد (فردی و اجتماعی) تأثیر می‌گذارند در شکل‌دهی به هویت نقش دارند. حتی روی ابعاد اقتصادی و سیاسی جوامع هم تأثیر گذارند که نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت و در آینده نقش و تأثیر بیشتری نیز خواهند داشت.

- رسولی و مرادی (۱۳۹۱)، در تحقیق "میزان مشارکت دانشجویان ارتباطات در تولید محتوای رسانه‌های اجتماعی" به این نتایج رسیدند که اکثریت افراد هر روز هفته از اینترنت استفاده می‌کنند و عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی مانند فیس بوک هستند.

- حقیقی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان "نقش شبکه‌های مجازی در توسعه رسانه‌های اجتماعی" به این نتیجه رسید که تأثیرگذاری و نقش وسائل ارتباط جمعی در مسائل و قضایای سیاسی از مسلمات جهان امروز است. بخش بزرگی از رهبری سیاسی و اطلاع‌رسانی در مورد مسائل داخلی و جهانی، معرفی سیاستمداران، ایجاد دگرگونی در ساختارهای مستبدانه دولت‌ها و ... به عهده گردانندگان این ابزارها است و محتویات سیاسی این وسایل، توده‌ای بزرگ از ذهنیت شهروندان در مورد مسائل سیاسی را به وجود آورده و سازماندهی می‌کند.

- شبکه بی بی سی^۴ (۲۰۰۴)، طبق نظرسنجی مبنی بر "فناوریهای جدید چگونه باعث تغییر سبک زندگی شما شده

5- Cukor & Mcknight
6- National School Board Association
7- Boyd and Ellison

3- BBC Chanel
4- Preece

اجتماعی و اهداف مشترک به طور معنی داری بر نگرش آن‌ها نسبت به اشتراک داوطلبانه دانش و همچنین هنجارهای ذهنی در مورد اشتراک دانش، تأثیر داشتند. شبکه‌های اجتماعی و اهداف مشترک بر تمایل و خواست آن‌ها نسبت به اشتراک‌گذاری دانش در درون سازمان اثر معکوس داشتند. رابطه‌ای بین اعتماد اجتماعی با هنجارهای ذهنی و نگرش نسبت به اشتراک دانش مشاهده نشد.

– ژائو و دیگران^{۱۲} (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان "شبکه‌های اجتماعی، ارزش‌های فردی و خلاقیت: شواهدی بر تأثیرات تعاملی و منحنی خطی" به بررسی میزان نفوذ شبکه‌های اجتماعی در بین کارکنان و افزایش میزان خلاقیت آنان در استفاده از این ابزار و افزایش دیدگاه تعاملی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین میزان، تعداد، و کیفیت روابط تعاملی کاربران، افزایش خلاقیت و قوه استدلال آنان رابطه خطی وجود دارد و شبکه‌های اجتماعی در افزایش این تعاملات نقش بسزایی بازی می‌کنند.

با نگاهی به پژوهش‌های انجام‌شده متوجه می‌شویم که اکثر افراد در محیط‌های مجازی سرگرمی و دوست‌یابی فعالیت دارند. این در حالی است که پتانسیل زیادی در شبکه‌های اجتماعی برای ایجاد محیط‌های علمی و افزایش دانش وجود دارد. و ضرورت استفاده از کتابخانه‌ها که شاهره پژوهش‌های موردنیاز کشور است که برای همفکری و اشتراک دانش ضروری می‌باشد، احساس می‌شود. با قرار گرفتن کتابداران در شبکه‌های اجتماعی و تبادل اطلاعات، شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند پلی باشد میان کتابخانه و پژوهشگر به منظور سرعت بخشیدن و دسترسی آسان به منابع پژوهشی. این تحقیق در پی آن است که بداند آیا کتابداران از فناوری جهت پیشبرد اهداف کاری خود استفاده می‌کنند؟ به چه صورت؟ در این میان سؤالاتی مبنی بر استفاده از شبکه‌ها و تأثیر آن بر دانش و شغل کتابداران مطرح شد.

روش

پژوهش حاضر به روش پیمایشی تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را کتابدارانی که در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران مستقر بودند، تشکیل می‌دهد. طبق سیاهه‌ای که از وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری اطلاعات تهیه شده است، تعداد کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران ۱۳ باب است که به ترتیب

اجتماعی برخط به بررسی ساختار شبکه‌ها، سرعت دوست‌یابی و مدیریت اثرگذاری پرداخته و بحث امنیت را به عنوان یک شاخص و قابلیت مهم در شبکه‌ها مورد تأکید قرار می‌دهند.

لنهارت و مدن^۸ (۲۰۰۷)، در تحقیقی درباره "علل گرایش کاربران به شبکه‌های اجتماعی مجازی در ایالات متحده"، دریافتند که ۹۱ درصد کاربران از این سایت‌ها برای حفظ روابط با دوستان خود استفاده می‌کنند. ۸۲ درصد به دنبال حفظ روابط با کسانی هستند که با آن‌ها رفت‌وآمد ندارند و ۷۲ درصد برای ایجاد و پیگیری طرح‌های اجتماعی از این سایت‌ها بهره می‌گیرند.

– پارک، کرک کی و والنزولا^{۱۰} (۲۰۰۷)، محققان ارتباطات دانشگاه تگزاس در پژوهشی به "بررسی انگیزه‌ها و نیازهای دانشجویان در استفاده دائمی از شبکه فیس بوک" پرداخت. این بررسی نشان داد که مشارکت و فعالیت در فیس بوک برای ارضای چهار نیاز اساسی یعنی اجتماعی بودن، تفنن و سرگرمی، شناخت خویش و کسب اطلاعات است. تنوع این نیازها به ویژگی‌هایی همچون جنس، شهر و زادگاه و مدت تحصیل آن‌ها بستگی داشته است. تجزیه و تحلیل بین نیاز کاربران و فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی آن‌ها نشان داد که کسب اطلاعات از طریق استفاده‌های تفریحی و تفننی به فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی می‌انجامد. این پژوهش نشان می‌دهد گروه‌های فیس بوک می‌توانند زمینه‌هایی را به وجود آورند که در آن جوانانی که علاقه‌ای به سرویس‌های اجتماعی و ارتباطی ندارند با افرادی که در مقوله‌های اجتماعی و ملی دخالت می‌کنند به توافق برسند. همچنین این تحقیق نشان می‌دهد که پتانسیل سایت‌های اجتماعی به عنوان یک سرگرمی، ابزار قدرتمندی برای توجیه علاقه جوانان به تجمع‌های دوستانه و درگیر کردن نسل جوان به عنوان مشارکت‌کنندگان فعال در جامعه است. در مجموع این مطالعه نشان می‌دهد که کاربران فیس بوک می‌توانند داوطلبانه به دانشجویان تگزاس که در محیط‌های اجتماعی فعالیت دارند کمک کنند.

– چو و چان^{۱۱} (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای به "بررسی رابطه بین شبکه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و اهداف مشترک با اشتراک‌گذاری دانش سازمانی" پرداختند. بر اساس یافته‌های این تحقیق، پاسخگویان هنگام به اشتراک‌گذاری دانش، تفاوتی بین دانش نهان و آشکار قائل نبودند. شبکه‌های

8- Lenhart and Madden

10- Park et al

11- chow & chang

تحقیق شبکه‌های مجازی اورکات^{۱۳}، لینکدین، فرنداستار^{۱۴}، ببو^{۱۵}، گوگل پلاس، تویتر، هابو^{۱۶}، واین^{۱۷}، مای اسپیس^{۱۸}، اینستاگرام، کلس میت، فلیچر، تكد، دوره، یو، ریسرچ گیت مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

نتایج حاصل از کاربردی بودن استفاده از شبکه‌ها در کتابداران نشان داد که ۴۴/۵ درصد به صورت متوسط از شبکه به صورت کاربردی استفاده کرده‌اند، ۱۸/۲ درصد افراد به صورت کم، ۱۷/۷ درصد بسیار کم و تنها ۱۳/۲ درصد افراد زیاد و ۵/۹ درصد افراد بسیار زیاد از شبکه‌ها به صورت کاربردی استفاده کرده‌اند. بنابراین ۸۰ درصد افراد به مقدار متوسط و کمتر از آن از شبکه‌های اجتماعی به صورت کاربردی استفاده کرده‌اند و تنها ۲۰ درصد افراد بسیار زیاد و زیاد از شبکه‌ها به صورت کاربردی استفاده کرده‌اند.

طبق نتایج به دست آمده کمتر از نیمی از کتابداران وجود شبکه‌های اجتماعی را جهت توسعه علمی خود مفید می‌دانند و این نشان می‌دهد آنان دیدگاه علمی به شبکه‌ها ندارند. شاید به این دلیل که کتابخانه‌ها به صورت سنتی عمل می‌کنند و از شبکه‌ها جهت سرگرمی و اوقات فراغت استفاده می‌کنند، یا کتابداران آشنایی چندانی به شبکه‌ها ندارند. کمتر از ۲۰٪ آن‌ها آموزش را در پیشبرد کاری خود مؤثر می‌دانند و امکان اینکه شاید کتابداران علاقه‌ای به شبکه‌ها و یادگیری آن نداشته باشند وجود دارد. همچنین به‌طور میانگین ۳٪ کتابداران راغب به انتقال دانش به همکاران خود می‌باشند و می‌توان عدم اعتماد به همکاران و حس رقابت در این زمینه را مؤثر دانست. ۳۵/۵٪ از کتابداران با امکانات و خدمات شبکه‌های اجتماعی آشنایی دارند.

بنابراین پاسخگویان به کاربردی بودن استفاده از شبکه‌های اجتماعی در محیط کار به میزان متوسط معتقدند. به نظر می‌رسد آموزش کتابداران در استفاده از شبکه‌ها می‌تواند راه‌گشا باشد.

نتایج حاصل از تأثیر شبکه‌ها بر ارتقا دانش کتابداران نشان داد که ضریب همبستگی چندگانه ۰/۰۶۷ می‌باشد. یعنی این میزان نشان‌دهنده همبستگی ضعیف بین متغیر مستقل و وابسته (استفاده از شبکه و ارتقا دانش) است. ضریب تعیین

شامل کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه علم و صنعت ایران، دانشگاه خوارزمی، دانشگاه صنعتی شریف، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه الزهراء، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی دانشگاه تهران، دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی و دانشگاه علوم پزشکی ایران می‌باشد. که دارای ۲۴۵ کتابدار می‌باشند که ۲۲۰ نفر پرسشنامه را تکمیل و عودت دادند. به علت محدودیت تعداد افراد در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، و برابری تعداد نمونه با کل جامعه آماری، کل جامعه برای تحقیق انتخاب شد.

پرسشنامه به صورت محقق ساخته، تهیه و به عنوان ابزار پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. اطلاعات به دست آمده از طریق نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت از مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از صفر به معنی اصلاً تا ۵ به معنای بسیار موافق استفاده شده است. در این تحقیق برای سنجش اعتبار، از اعتبار محتوا و از نوع اعتبار صوری استفاده شده است. به این معنی که با ارائه گویه‌ها و سؤالات تحقیق به متخصصان مربوطه و با توجه به تأکید ایشان مبنی بر سنجش گویه‌های هر متغیر، پرسشنامه ساخته شده است. برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده به این معنی که برای تمامی متغیرها و ابعاد طرح تحقیق، آلفای کرونباخ محاسبه شد. این مقدار باید بیشتر از ۰/۷ باشد. بنابراین آلفای تمامی متغیرها و ابعاد مورد نظر تحقیق ۰/۸۲۵، ۰/۸۶۶، ۰/۸۳۳، ۰/۸۹۹، ۰/۸۵۵ و ۰/۹۰۹ بودند که نشان از پایایی پرسشنامه دارد. بیش‌ترین گروه سنی مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال با درصد فراوانی ۴۰/۵ قرار داشت. بیش‌ترین تعداد را زنان، با درصد فراوانی ۸۴/۵ نفر و در مرتبه دوم، مردان با درصد فراوانی ۱۵/۵ نفر بودند. ۶۶/۴ درصد از پاسخگویان در دانشگاه دولتی، ۱۷/۳ درصد در دانشگاه آزاد و ۱۶/۴ درصد افراد در دانشگاه علمی کاربردی تحصیل کرده‌اند. ۴۴/۵ درصد افراد در رتبه کارشناسی، در مرتبه‌های بعدی به ترتیب کارشناسی ارشد با ۳۹/۱ درصد، کاردانی ۱۳/۲ درصد و در آخر دکترا با ۳/۲ درصد تحصیل کرده‌اند. بیشتر میزان سابقه عضویت در شبکه‌های اجتماعی مربوط به ۱ تا ۲ سال یعنی ۲۵٪ می‌باشد. بیش‌ترین استفاده از شبکه‌های مجازی بعد از فیس بوک، استفاده از شبکه‌های گوگل پلاس، اینستاگرام، تویتر، کلاب، ریسرچ گیت در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در این

13- Orkut
14- Friendstar
15- Bebo
16- Habbo
17- Vine
18- Myspace

جدول ۱. جدول فراوانی استفاده کاربردی از شبکه ها توسط کتابداران.

متغیر کاربردی	فراوانی	درصد	درصد فراوانی معتبر	فراوانی تجمعی
بسیار کم	۳۹	۱۷/۷	۱۷/۸	۱۷/۸
کم	۴۰	۱۸/۲	۱۸/۳	۳۶/۱
متوسط	۹۸	۴۴/۵	۴۴/۷	۸۰/۸
زیاد	۲۹	۱۳/۲	۱۳/۲	۹۴/۱
بسیار زیاد	۱۳	۵/۹	۵/۹	۱۰۰
جمع	۲۱۹	۹۹/۵	۱۰۰	
داده های گمشده	۱	۰/۵		
جمع	۲۲۰	۱۰۰		

جدول ۲. گویه های میزان کاربردی بودن شبکه های اجتماعی.

گوینده ها	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	میانگین	انحراف معیار
به وجود شبکه های اجتماعی جهت توسعه علمی در کار خود نیاز دارم	۵/۹	۱۲/۷	۴۴/۵	۲۰/۹	۱۵/۹	۲/۷۷	۱/۲۶
با امکانات و خدمات شبکه های اجتماعی آشنایی دارم	۶/۴	۱۲/۷	۳۵/۵	۲۱/۸	۲۳/۶	۲/۵۶	۱/۱۶
استفاده از شبکه های اجتماعی همکاری های تخصصی بین کتابداران را فراهم کرده است.	۶/۴	۱۵/۹	۲۸/۲	۳۳/۶	۱۵/۹	۲/۷۹	۱/۶۳
اطلاعات را در میان مخاطبان به صورت غیر حضوری منتشر می کنم	۷/۲	۱۸/۲	۲۵/۹	۱۸/۶	۳۰	۲/۷۲	۱/۸۰
آموزش باعث آشنایی بیشتر من با این شبکه ها می شود	۱۱/۸	۱۸/۲	۳۸/۲	۱۹/۱	۱۲/۷	۳/۰۴	۱/۳۹
استفاده از شبکه ها باعث ایجاد انگیزه در من می شود	۵/۵	۲۱/۴	۴۵/۹	۱۴/۵	۱۲/۷	۳/۰۱	۱/۳۴
راغب به توسعه و انتقال دانش و تجارب کاری با همکاران هستم	۱۰	۳۷/۳	۱۹/۱	۱۰/۵	۲۳/۲	۳	۱/۳۴
ارائه خدمات کتابداری از طریق شبکه در موثر می دانم	۱۵/۴	۴۰/۵	۱۹/۱	۷/۷	۱۷/۳	۳/۴۷	۱/۷۴
برای محل کار خود در شبکه ها صفحه ای ساخته ام	۵	۴/۱	۷/۷	۲۶/۴	۵۶/۸	۱/۹۴	۱/۸۰
از شبکه های اجتماعی در جهت همکاری های تخصصی استفاده می کنم	۷/۲	۵/۵	۳۱/۴	۱۸/۶	۳۷/۳	۲/۴۱	۱/۶۸
تمایل دارم سوالات و نیازمندی های کاری خود را از طریق شبکه تامین کنم	۸/۶	۱۸/۲	۲۹/۵	۱۷/۳	۲۶/۴	۲/۸۱	۱/۷۴
تجربیات کاری خود را در شبکه های اجتماعی به اشتراک می گذارم	۳/۷	۱/۸	۲۲/۳	۳۳/۶	۳۸/۶	۲/۰۷	۱/۲۸
فعالیت های کاری خود را به اشتراک می گذارم	۱/۴	۲/۳	۱۹/۵	۳۹/۵	۳۷/۳	۲/۰۲	۱/۳۴
برای جلب مراجعه کننده از شبکه استفاده می کنم	۶/۳	۸/۲	۱۳/۶	۳۲/۷	۳۹/۱	۲/۲۸	۱/۷۸
با توجه به خط مشی ها و سیاستهای محیط کاری خود از شبکه های اجتماعی خاصی استفاده می کنم	۹/۱	۵	۱۹/۱	۳۵	۳۱/۸	۲/۴۰	۱/۷۳
برای افزایش اطلاعات خود از منابع موجود در اینترنت استفاده می کنم	۳۸/۲	۲۷/۷	۲۰/۹	۰	۱۳/۲	۳/۷۷	۱/۳۱

جدول فوق ۰/۹۷۸ می باشد که در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنی دار نیست و نشان می دهد متغیر مستقل از قدرت تبیین پابینی جهت سنجش متغیر وابسته می باشد.

با توجه به جدول ضریب رگرسیونی استاندارد شده، برای متغیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی (۰/۰۶۷-) در سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱ معنی دار نیست. یعنی نمی توانیم بگوییم که متغیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی بر ارتقا دانش اثر دارد و با توجه به مقدار بتای استاندارد (۰/۰۶۷-) نمی توان گفت تغییر یک انحراف استاندارد در استفاده از شبکه های اجتماعی، باعث تغییر ۰/۰۶۷- در متغیر ارتقا دانش می شود.

بنابراین فرض H_0 که مبنی بر عدم رابطه بین متغیرهای ارتقا دانش و استفاده از شبکه های اجتماعی است تأیید می شود و فرض H_1 که مبنی بر وجود رابطه بین دو متغیر فوق است رد می شود.

در این آزمون ۰/۰۰۴ می باشد که نشان از نقش کمتر متغیر "استفاده از شبکه" در تعیین واریانس متغیر ارتقای دانش دارد. به عبارتی مدل رگرسیونی تحقیق قادر نیست داده ها را برازش کند.

ضریب تعیین تعدیل شده که مقدار ضریب تعیین را به منظور انعکاس بیشتر میزان نکویی برازش مدل تصحیح می کند برابر صفر می باشد، که نشان می دهد استفاده از شبکه ها نتوانسته تغییرات متغیر ارتقا دانش را تبیین کند. بنابراین مابقی این تغییرات ۱۰۰ درصد می باشد که تحت تأثیر متغیرهای خارج از مدل می باشد.

نتایج تحلیل واریانس، مقدار مجموع مجذور باقیمانده (۲۰۱/۸۴۰) بزرگتر از مجموع مجذورات رگرسیون (۰/۹۰۶) می باشد که نشان دهنده قدرت تبیین گیری پایین و ضعیف مدل در توضیح تغییرات متغیر وابسته می باشد.

جهت بررسی معناداری از مقدار آزمون F شده، مقدار F در

نقش کمتر متغیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی در تعیین واریانس متغیر وابسته، یعنی ارتباط و همکاری دارد. به عبارتی مدل رگرسیونی تحقیق قادر نیست داده‌ها را برازش کند.

ضریب تعیین تعدیل شده که مقدار ضریب تعیین را به منظور انعکاس بیشتر میزان نکویی برازش مدل تصحیح می‌کند برابر $0/003$ نشان داده که نشان از این است که استفاده از شبکه‌ها توانسته $0/3$ درصد از تغییرات متغیر ارتقاء شغلی را تبیین کند. بنابراین مابقی این تغییرات $9/7$ درصد می‌باشد که تحت تأثیر متغیرهای خارج از مدل می‌باشد.

جدول نتایج تحلیل واریانس را نشان می‌دهد که مقدار مجموع مجذور باقیمانده ($188/997$) بزرگ‌تر از مجموع مجذورات رگرسیون ($1/531$) است که نشان از قدرت تبیین گیری پایین و ضعیف مدل در توضیح تغییرات متغیر وابسته یعنی ارتباط و همکاری می‌باشد. جهت بررسی معناداری از مقدار آزمون F استفاده شد. مقدار

در جدول گویه‌های ارتقا دانش، کمتر از نیمی از کتابداران تمایل دارند یافته‌های علمی خود را در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک بگذارند به این معنی که شاید سواد اطلاعاتی کمی راجع به شبکه‌ها دارند و مطالب موجود در شبکه‌ها را روزآمد نمی‌دانند یا علاقه‌ای به استفاده از یافته‌های دیگران ندارند، یا استناد علمی منتشر شده در شبکه‌ها را معتبر نمی‌دانند و شبکه‌های اجتماعی را قابل اعتماد برای اشتراک دانش نمی‌دانند. مشکلات و مسائل فیلترینگ در اینترنت را نیز می‌توان به علاقه‌مند نبودن استفاده از شبکه‌ها افزود. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که شبکه‌های اجتماعی در ارتقاء دانش علمی کتابداران تأثیری ندارد.

در بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر ارتقاء شغلی کتابداران نشان داد که ضریب همبستگی چندگانه $0/90$ است که میزان آن نشان از همبستگی ضعیف بین متغیر مستقل و وابسته (استفاده از شبکه‌های اجتماعی، ارتقا شغلی) می‌دهد. ضریب تعیین در این آزمون $0/008$ می‌باشد که نشان از

جدول ۳. جدول ضریب همبستگی ارتقا دانش.

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	احتمال اشتباه استاندارد
۱	۰/۰۶۷	۰/۰۰۴	.	۰/۹۶۲۲۲

جدول ۴. جدول آزمون آنوا.

مدل	مجموعه مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۰/۹۰۶	۱	۰/۹۰۶	۰/۹۷۸	۰/۳۲۴
باقیمانده	۲۰۱/۸۴۰	۲۱۸	۰/۹۲۶		
جمع	۲۰۲/۷۴۵	۲۱۹			

جدول ۵. جدول ضریب β استاندارد.

مدل	استاندارد β	t	سطح معناداری
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در یک روز	-۰/۰۶۷	-۰/۹۸۹	-۰/۳۲۴

جدول ۶. گویه‌های متغیر ارتقا دانش.

گویه‌ها	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	میانگین	انحراف معیار
شبکه‌های اجتماعی مکان‌های مناسبی برای اشتراک دانش هستند	۱۶/۴	۲۲/۳	۲۶/۴	۱۲/۳	۱۲/۷	۳/۲۷	۱/۳۹
شبکه‌های اجتماعی قابل اعتماد برای اشتراک دانش هستند	۶/۴	۱۹/۱	۳۷/۳	۲۱/۸	۱۷/۳	۲/۷۷	۱/۲۹
تمایل دارم یافته‌های علمی و تجربیات ارزشمند خود را در شبکه‌ها به اشتراک بگذارم	۱۰	۱۶/۴	۴۰/۵	۲۲/۷	۱۰/۵	۲/۹۸	۱/۲۸
استناد علمی منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی را معتبر می‌دانم	۴/۵	۶/۸	۳۲/۷	۳۰/۹	۲۵	۲/۴۲	۱/۳۴
مطالب موجود در شبکه‌های اجتماعی در روزآمدسازی دانش موثر است	۷/۷	۳۰	۲۸/۲	۵/۹	۲۸/۲	۲/۸۸	۱/۳۳
علاقه مند به استفاده از تجربیات دیگران هستم	۲۴/۱	۳۸/۲	۲۸/۲	۱/۴	۸/۲	۳/۶۸	۱/۱۰
تا به حال مطالب علمی را از شبکه‌های اجتماعی کسب کرده‌ام	۱۹/۵	۳۲/۶	۳۲/۷	۶/۸	۱۷/۳	۳/۲۱	۱/۳۱
شبکه‌های اجتماعی در اشتراک دانش حرفه‌ای موثر است	۱۲/۷	۲۶/۴	۳۱/۴	۴/۱	۲۵/۵	۲/۹۶	۱/۳۵

جدول ۷. جدول ضریب همبستگی ارتقا شغلی.

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	احتمال اشتباه استاندارد
۱	۰/۰۹۰	۰/۰۰۸	۰/۰۰۳	۰/۹۳۱۱۰

برای درست انجام دادن کارها می شود که این امر می تواند ناشی از عملکرد نادرست سازمان ها در ایجاد پاداش به کارکنان و عدم اطمینان کارکنان نسبت به سازمان خود باشد. ۴۰/۹٪ از کتابداران معتقدند که ارتقا شغلی در آن ها ایجاد انگیزه می کند که می تواند ناشی از بی هدفی و سرخوردگی آنان در محیط کار باشد. ۳۲/۷٪ از آنان معتقدند که حضور فعال در شبکه های اجتماعی امتیازی برای ارتقای شغلی آنان محسوب شود که می تواند ناشی از عدم شناخت آنان نسبت به شبکه ها باشد. ۳۵٪ اذعان داشته اند که ارتباطات علمی و آموزش از طریق شبکه های اجتماعی امتیازی برای ارتقا آنهاست که می تواند ناشی از عدم ارتباطات آن ها با شبکه ها و گروه های علمی دیگر باشد.

نتیجه گیری

شاید اهمیت استفاده از شبکه های اجتماعی انگیزه ای باشد برای وارد کردن کتابداران از دنیای سنتی به دنیای مجازی و جدیدی که برای کتابداران تازگی دارد. شاید با وارد شدن به این دنیای مجازی انگیزه آنان را برای استفاده از شبکه ها، بالا بردن سطح همکاری بین کتابداران، بالا بردن دانش خود

F در جدول فوق برابر ۱۰/۷۶۶ می باشد که در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنی دار نیست و نشان می دهد متغیر مستقل از قدرت تبیین پابینی برخوردار است.

با توجه به جدول ضریب رگرسیونی استاندارد شده برای متغیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی (۰/۰۹۰-) در سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱، معنی دار نیست. یعنی میزان استفاده از شبکه های اجتماعی بر ارتقا شغلی اثر ندارد. با توجه به مقدار بتای استاندارد (۰/۰۹۰-) نمی توان گفت تغییر یک انحراف استاندارد در استفاده از شبکه های اجتماعی، باعث تغییر ۰/۰۹۰- در متغیر آشنایی با سایر شاخه های علمی می شود.

بنابراین بین استفاده از شبکه اجتماعی و ارتقا شغلی رابطه ای وجود ندارد یعنی فرض H_0 در جهت عدم وجود رابطه تأیید و فرض H_1 رد می شود.

تنها ۳۰/۵٪ از کتابداران اذعان داشته اند که از ایده های خلاق استقبال می کنند به این معنی که گستره ارتباطات آنان به گونه ای نیست که آنان را به تفکر وادارد و از ذهن خود کمتر در راستای فعالیت های کاری خود استفاده می کنند. همچنین ۳۳/۲٪ آن ها معتقدند که پاداش باعث ایجاد انگیزه

جدول ۸. جدول آزمون آنوا.

مدل	مجموعه مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
رگراسیون	۱/۵۳۱	۱	۱/۵۳۱	۱۰/۷۶۶	۰/۱۸۵
باقیمانده	۱۸۸/۹۹۷	۲۱۸	۰/۸۶۷		
جمع	۱۹۰/۵۲۷	۲۱۹			

جدول ۹. جدول ضریب β استاندارد.

مدل	استاندارد β	t	سطح معناداری
میزان استفاده از شبکه های اجتماعی در یک روز	-۰/۰۹۰	-۱/۳۲۹	۰/۱۸۵

جدول ۱۰. گویه های متغیر ارتقا شغلی.

گویه ها	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	میانگین	انحراف معیار
ارتقای دانش کتابداران باعث به کارگیری آنان در سایر رشته های تخصصی مانند ای تی می شود	۱۷/۹	۲۳/۶	۳۲/۶	۱۶/۴	۸/۲	۳/۴۵	۱/۶۴
ارتقای شغلی انگیزه ای در پیشرفت علمی دیگران شده است	۱۰/۵	۲۷/۳	۳۵/۹	۱۰	۱۶/۴	۳/۱۸	۱/۵۶
شبکه های اجتماعی سبب کسب ایده های جدید می شود	۲۲/۳	۲۷/۳	۳۰	۱۴/۱	۶/۴	۳/۴۵	۱/۱۶
از ایده های خلاق استقبال می کنم	۳۰	۲۳/۶	۳۰/۵	۹/۵	۶/۴	۳/۶۱	۱/۱۹
ارتقای شغلی باعث ایجاد انگیزه در من می شود	۲۸/۶	۴۰/۹	۱۸/۲	۳/۶	۸/۶	۳/۷۷	۱/۱۵
به ارتباطات غیر رسمی در محیط کار علاقه مندم	۱۷/۷	۳۰/۵	۲۵/۹	۱۵	۱۰/۹	۳/۲۹	۱/۲۳
پاداش باعث ایجاد انگیزه ای بهتر برای درست انجام دادن کارها می شود	۳۸/۲	۳۳/۲	۱۵/۵	۴/۵	۸/۶	۳/۸۷	۱/۲۱
حضور فعال در شبکه های اجتماعی امتیازی برای ارتقای شغلی محسوب میشود	۱۴/۱	۱۳/۲	۳۲/۷	۱۰/۹	۲۹/۱	۲/۷۲	۱/۲۷
ارتباطات علمی و آموزش از طریق شبکه های اجتماعی امتیازی برای ارتقا است	۴/۵	۱۳/۲	۳۵	۲۰	۲۷/۳	۲/۴۷	۱/۱۵
ارائه خدمات به کاربران از طریق شبکه های اجتماعی امتیازی برای ارتقا است	۴/۵	۱۸/۶	۳۳/۲	۱۹/۱	۲۴/۵	۲/۵۹	۱/۱۷

کاری خود مؤثر می‌دانند و امکان اینکه شاید کتابداران علاقه‌ای به شبکه‌ها و یادگیری آن نداشته باشند، وجود دارد. همچنین به‌طور میانگین ۳٪ کتابداران راغب به انتقال دانش به همکاران خود می‌باشند و می‌توان عدم اعتماد به همکاران و حس رقابت در این زمینه را مؤثر دانست. ۳۵/۵٪ از کتابداران با امکانات و خدمات شبکه‌های اجتماعی آشنایی دارند. کمتر از نیمی از کتابداران تمایل دارند یافته‌های علمی خود را در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک بگذارند به این معنی که شاید سواد اطلاعاتی کمی راجع به شبکه‌ها دارند و مطالب موجود در شبکه‌ها را روزآمد نمی‌دانند یا علاقه‌ای به استفاده از یافته‌های دیگران ندارند، یا استناد علمی منتشرشده در شبکه‌ها را معتبر نمی‌دانند و شبکه‌های اجتماعی را قابل اعتماد برای اشتراک دانش نمی‌دانند. مشکلات و مسائل فیلترینگ در اینترنت را نیز می‌توان به علاقه‌مند نبودن استفاده از شبکه‌ها افزود. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که شبکه‌های اجتماعی در ارتقاء دانش علمی کتابداران تأثیری ندارد. تنها ۳۰/۵٪ از کتابداران اذعان داشته‌اند که از ایده‌های خلاق استقبال می‌کنند به این معنی که گستره ارتباطات آنان به‌گونه‌ای نیست که آنان را به تفکر وادارد و از ذهن خود کمتر در راستای فعالیت‌های کاری خود استفاده می‌کنند. همچنین ۳۳/۲٪ آن‌ها معتقدند که پاداش باعث ایجاد انگیزه برای درست انجام دادن کارها می‌شود که می‌تواند ناشی از عملکرد نادرست سازمان‌ها در ایجاد پاداش به کارکنان و عدم اطمینان کارکنان نسبت به سازمان خود باشد. ۴۰/۹٪ از کتابداران معتقدند که ارتقا شغلی در آن‌ها ایجاد انگیزه می‌کند که می‌تواند ناشی از بی‌هدفی و سرخوردگی آنان در محیط کار باشد. ۳۲/۷٪ از آنان معتقدند که حضور فعال در شبکه‌های اجتماعی امتیازی برای ارتقای شغلی آنان محسوب شود که می‌تواند ناشی از عدم شناخت آنان نسبت به شبکه‌ها باشد. ۳۵٪ اذعان داشته‌اند که ارتباطات علمی و آموزش از طریق شبکه‌های اجتماعی امتیازی برای ارتقا آن‌هاست که می‌تواند ناشی از عدم ارتباطات آن‌ها با شبکه‌ها و گروه‌های علمی دیگر باشد. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که شبکه‌های اجتماعی به دلیل عدم استفاده در محیط کاری بر زندگی کاری کتابداران اثر به‌سزایی ندارد. بنابراین با توجه به نتایج به‌دست‌آمده شبکه‌های اجتماعی مجازی در تبادلات علمی کتابداران دانشگاه‌های دولتی تأثیری نداشته است. با توجه به این مهم چند پیشنهاد لازم به نظر می‌رسد و امید است با عملی ساختن آن‌ها بتوان جایگاه و اهمیت شبکه‌های اجتماعی را

غیر از فضای سنتی و گسترش ارتباط با کتابداران دیگر غیر از فضای سنتی از راه‌های دور را برای آن‌ها فراهم می‌کند. ولی آیا کتابداران با این فضا آشنایی دارند؟ آیا انگیزه‌ای برای وارد شدن به این فضا دارند؟ در تحقیقاتی که در مورد فضای مجازی و شبکه‌ها انجام شده است: رسولی و مرادی (۱۳۹۱) نشان دادند که مهم‌ترین انگیزه از تولید محتوا در فضای مجازی ایجاد سرگرمی است. اکبری تبار (۱۳۹۰) نشان داد که شبکه‌های مجازی دارای هسته‌های مرکزی از روابط اجتماعی هستند. افراسیابی (۱۳۸۹) نشان داد که در ایران علاوه بر کارکردهای نظارت و اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی و تشکیل گروه‌های جدید و مدیریت آن‌ها نیز می‌پردازد. اسلامی (۱۳۹۱) نشان داد که شبکه در زندگی روزمره افراد نقش پررنگی دارد و بر ابعاد مختلف زندگی افراد تأثیر می‌گذارد و در شکل‌دهی به هویت آنان نقش به‌سزایی دارد. شبکه بی‌بی‌سی (۲۰۰۴)، به این نتیجه رسید که بیشتر افراد معتقدند که اینترنت در مسیر زندگی آن‌ها نقش مهمی دارد و آن‌ها از لحاظ دوست‌یابی، مسائل استخدامی و شغلی می‌توانند به آن تکیه نمایند و همین امر باعث ایجاد تغییراتی در شیوه و زندگی آن‌ها شده است. پریس و همکاران (۲۰۰۵)، دریافته‌اند که شبکه‌های اجتماعی اینترنتی توانسته‌اند کارکردهای مختلفی را در ارتباط با زندگی افراد داشته باشند. انجمن مدارس ملی آمریکا (۲۰۰۷) نشان داد بخش عمده‌ای که در سایت‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته می‌شوند شامل تبادل دائمی پیام‌های خصوصی، عمومی و نظرهاست که مباحث آموزشی نیز یک موضوع از صحبت‌های متداول است. بوید و الیسون (۲۰۰۷) ضمن معرفی و بررسی شبکه‌های اجتماعی برخط به بررسی ساختار شبکه‌ها، سرعت دوست‌یابی و مدیریت اثرگذاری پرداخته و بحث امنیت را به عنوان یک شاخص و قابلیت مهم در شبکه‌ها مورد تأکید قرار می‌دهند. در ایران در مورد تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر زندگی کاری کتابداران تحقیقی مشاهده نشد و این تحقیق بر آن بود تا تأثیر این شبکه‌ها را بر ارتقا دانش و شغلی کتابداران و استفاده کاربردی کتابداران از شبکه‌ها را بررسی کند. طبق یافته‌ها به این نتیجه رسیدیم که کمتر از نیمی از کتابداران وجود شبکه‌های اجتماعی را جهت توسعه علمی خود مفید می‌دانند و این نشان می‌دهد آنان دیدگاه علمی به شبکه‌ها ندارند. شاید به این دلیل که کتابخانه‌ها به صورت سنتی عمل می‌کنند و از شبکه‌ها جهت سرگرمی و اوقات فراغت استفاده می‌کنند یا کتابداران آشنایی چندانی به شبکه‌ها ندارند. کمتر از ۲۰٪ آن‌ها آموزش را در پیشبرد

فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه. ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان. تهران: نشر شیرازه، ۱۶۹. کوثری، مسعود (۱۳۸۶)، جهان فرهنگی کاربران ایرانی در شبکه دوست‌یابی "اورکات"، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

ولایتی، خالد (۱۳۸۷)، بررسی میزان همکاری‌های علمی بین ایران و کشورهای هم‌جوار طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۷. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

منابع لاتین

- BBC. How have computers the internet e-mail and mobile phones xhange your life? (2004), Retrieved in July 16, 2010.
- Boyd DM Ellison NB (2007). Social network sites: Definition history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13:210-230.
- Cukor P, Mcknight LW (2006). Knowledge networks, the internet, and development. Online in: <http://itc.mit.edu/itel/dose/junoo/cukormcktprc.pdf>.
- Park N, Kee KF, Valenzuela S (2009). Being immersed in social networking environment: facebook groups, uses and gratifications and social outcomes. *CYBER Psychology and Behavior* 12(6):23-29.
- Lenhart A. Madden M (2007). "Teens privacy and online social networks. Pew Internet and American Life Project" Washington DC.
- Preece, J, Maloney-Krichmar D (2005) Online communities: desingn, theory, and practice". *Journal of Computer- Mediated Communication*, 10(4):1-9.
- National School Boards Association, Avaliable at: <http://www.nsba.org>.
- Zhou J, Shin SJ, Brass DJ, Choi J, Zhang ZX (2009). Social networks, personal values, and creativity: evidence for curvilinear and interaction effects. *Journal of Applied Psychology*, 94(6), 1544.

در زندگی علمی کتابداران بیش از پیش آشکار ساخت. شاید ارائه راهکارهایی در زمینه استفاده بیشتر کتابداران یا حمایت مدیران برای استفاده از شبکه‌ها و ایجاد کارگاه‌های آموزشی در کتابخانه‌ها برای آشنایی کتابداران با شبکه‌های اجتماعی به‌طور مرتب، مؤثر باشد و انگیزه‌ای باشد برای ورود کتابداران به فضای مجازی.

منابع

منابع فارسی

- اسلامی، مروارید (۱۳۹۱)، بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی. نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید، ص ۴-۵.
- اکبری، الهام. تاریخچه شبکه‌های اجتماعی. وبلاگ یادگیری الکترونیکی. تاریخ دسترسی ۱۳۹۳/۱/۲۴، قابل دسترسی در: www.learninig-ict.blogfa.com
- اکبری تبار، علی اکبر (۱۳۸۹)، فعالیت گروهی کتاب محور در شبکه‌های اجتماعی مجازی، تاریخ دسترسی: ۱۳۹۳/۱/۲۴، قابل دسترسی در: [Http://www.iricap.com/magenty.asp?id=9577](http://www.iricap.com/magenty.asp?id=9577)
- بشیر، حسن؛ افراسیابی، محمدصادق (۱۳۸۹)، کار رسانه‌های اجتماعی در ایران. رسانه، ۸۳: ۳۱-۳۴.
- بوردیو، پیر، (۱۳۸۴)، شکل‌های سرمایه، ترجمه افشین خاکباز و حسین پویان، تهران: نشر فیروزه: ۶۹.
- حقیقی، محمدرضا (۱۳۹۲)، نقش شبکه‌های مجازی در توسعه رسانه‌های اجتماعی. اطلاع‌رسانی و کتابداری، ۸۶: ۱۱-۱۷.
- رسولی، محمدرضا؛ مرادی، مریم (۱۳۹۱)، عوامل مؤثر بر تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی، علوم اجتماعی، ۵۶: ۶۶-۵۷.
- رسولی، محمدرضا؛ مرادی، مریم (۱۳۹۱)، میزان مشارکت دانشجویان ارتباطات در تولید محتوای رسانه‌های اجتماعی. مطالعات فرهنگ ارتباطات، ۵۱: ۱۱۲-۱۳۷.
- شهبابی، محمود؛ قدسی بیات (۱۳۹۱)، شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربران جوان؛ از تداوم زندگی واقعی تا تجربه جهان وطنی. فصلنامه مجلس و راهبرد، ۶۹: ۱۸۰-۱۵۱.
- ضیایی پور، حمید؛ عقیلی، وحید (۱۳۸۸)، بررسی نفوذ شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان کاربران ایرانی. رسانه، ۲۲: ۴۲-۸۰.

Examining the Role of Virtual Social Networks in Scientific Exchanges of Librarians at Public Universities in Tehran

Ashrafsadat Bozorgi, Assistant Professor, Information and knowledge of science, Islamic Azad University, North Tehran Branch.

Tahereh Amini, (Corresponding author) MA in Library and Information Social taherehamini89@gmail.com

Abstract

Background and Aim: According to the social media development in libraries and necessity of social media literacy for librarians, the aim of this study was to elucidate the viewpoints and experiences of librarians about social media literacy. Also, strategies for increasing librarians' social media literacy was suggested.

Method: A qualitative study with University librarians in Sistan district was performed using interview method. Fourteen out of 40 university librarians were studied using convenience sampling method. Content analysis approach was used to analyze data.

Results: Themes such as "Network awareness, proper incorporation and understanding of social media, observance of copyright law and personal privacy, critical and evaluative use, exchange of information, and targeted use," were derived from findings. Librarians accentuated the importance of social media literacy education.

Conclusion: Planning for formal and informal instruction of social media literacy as an essential part of information society should be pursued thoroughly. Social media literacy culture requires to be promoted. Attention to the production of practical works in social media literacy field is essential, especially among librarians.

Keywords: Governmental universities, University Libraries, Social networks, Information exchange.